

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการใช้บุคคลเป็นหลักประกันในการขอลอยชั่วคราว ในชั้นศาลของศาลทหาร¹

ร.ท.หญิง กนกพร เปี่ยมฟ้า²

จากการศึกษาเกี่ยวกับปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการใช้บุคคลเป็นหลักประกันในการขอลอยชั่วคราวในชั้นศาลของศาลทหาร ตามพระราชบัญญัติพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498 ข้อบังคับกระทรวงกลาโหมว่าด้วยระเบียบจัดการทางคดี พ.ศ. 2547 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาถึงการปล่อยชั่วคราวในศาลทหาร ศึกษาถึงแนวคิดและหลักการในการปล่อยชั่วคราวในศาลทหาร โดยปัญหากฎหมายที่เกิดขึ้นในศาลทหารคือปัญหากรณีที่มีให้ใช้บุคคลเป็นหลักประกัน ประเภทของหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวของผู้ต้องหาหรือจำเลยในศาลทหาร และปัญหาเกี่ยวกับการบังคับในการยึดอายัดทรัพย์สินกรณีพิพาทสัญญาประกันการปล่อยชั่วคราวในศาลทหาร ปัญหาที่ศาลทหารที่เกิดขึ้นเป็นการที่ศาลทหารไม่รับบุคคลเป็นหลักประกัน ปัญหานี้ส่งผลกระทบต่อบุคคลในอำนาจศาลทหารที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้กระทำความผิด หากบุคคลดังกล่าวนั้น ไม่มีหลักประกันอื่นที่นำมาใช้ในการยื่นขอเป็นประกันในการปล่อยชั่วคราวได้ จึงเป็นการที่บุคคลในอำนาจศาลทหารผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดไม่ได้รับความยุติธรรมได้ เมื่อศาลทหารไม่มีการบัญญัติถึงประเภทของหลักประกัน และไม่รับบุคคลเป็นหลักประกันก็นับได้ว่าเป็นการส่งผลทำให้เกิดความไม่ชัดเจนในกระบวนการยุติธรรมของศาลทหาร ไม่เป็นที่ชัดเจนและโปร่งใสต่อบุคคลภายนอกหรือแม้แต่ตัวบุคคลในอำนาจศาลทหาร เมื่อมีคดีเกิดขึ้นในศาลทหารก่อนการพิจารณาของศาลทหารนั้น บุคคลในอำนาจศาลผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้กระทำความผิดนั้น ย่อมสามารถที่จะรักษาสีทธิและเสรีของตนเองได้อย่างเต็มที่ โดยสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในอำนาจศาลทหารเป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และตามหลักสากลทั่วโลก เนื่องจากบุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิต หากบุคคลนั้นยังไม่ได้ถูกศาลพิพากษาตัดสินให้เป็นผู้ที่กระทำความผิด ย่อมยังถือได้ว่าเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่ ย่อมไม่ถูกต้องหากเป็นการไปจำกัดเสรีภาพในร่างกายหรือชีวิตแต่อย่างไรก็ดีต้องเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดและเป็นไปตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดไว้

อย่างไรก็ดีจากการที่ได้ทำการศึกษาปัญหากฎหมายในการขอลอยชั่วคราวในศาลทหารนั้น พบว่ายังเป็นปัญหาอยู่หลายประการ สามารถสรุปได้ดังนี้

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการใช้บุคคลเป็นหลักประกันในการขอลอยชั่วคราวในชั้นศาลของศาลทหาร โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์จุฑามาศ นิสารัตน์ และคณะกรรมการสอบคือ รองศาสตราจารย์ ดร. ณฐ สันตาสว่าง และ รองศาสตราจารย์ประเทือง ธนิยผล

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ประการแรก ปัญหากรณีมิให้ใช้บุคคลเป็นหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวของผู้ต้องหาหรือจำเลยในศาลทหาร โดยการพิจารณาคดีในศาลทหารนั้น อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498 ตามมาตรา 45 ที่กำหนดไว้ว่า “วิธีพิจารณาความอาญาทหาร ให้นำกฎหมาย กฎหรือข้อบังคับซึ่งออกตามกฎหมายฝ่ายทหารมาบังคับใช้ ถ้าไม่มีกฎหมาย กฎและข้อบังคับฝ่ายทหารก็ให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับโดยอนุโลม ถ้าวิธีพิจารณาข้อใดซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามิได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับเท่าที่จะใช้ได้”³

เมื่อมีการกำหนดถึงวิธีพิจารณาความอาญาของฝ่ายทหารไว้แล้วในเรื่องของการปล่อยชั่วคราวนั้น การปล่อยชั่วคราวในศาลทหารมีการกำหนดไว้ในข้อบังคับกระทรวงกลาโหมว่าด้วยระเบียบการจัดการทางคดี พ.ศ. 2547 ข้อ 33⁴ กำหนดไว้ว่า การปล่อยชั่วคราวอาจใช้เงินสดหรือหลักประกัน ดังต่อไปนี้

- (1) โฉนดที่ดิน หนังสือรับรองการทำประโยชน์ หรือหนังสือกรรมสิทธิ์ห้องชุด และหนังสือรับรองราคาประเมินของเจ้าพนักงานมาแสดง และต้องไม่มีภาระผูกพันอันอาจกระทบต่อการบังคับคดีได้ หากจะนำที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้างบนที่ดินมาเป็นหลักประกัน จะต้องนำหนังสือแสดงราคาสิ่งปลูกสร้างที่น่าเชื่อถือมาประกอบด้วย
 - (2) หลักทรัพย์มีค่าอย่างอื่นที่กำหนดราคามูลค่าที่แน่นอนได้ เช่น พันธบัตรรัฐบาล สลากออมสิน บัตรหรือสลากออมทรัพย์ทวีสินของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ การเกษตร ใบรับฝากเงินประจำของธนาคาร ตัวแลกเงินที่ธนาคารเป็นผู้จ่ายและธนาคารผู้จ่ายได้รับรองตลอดไปแล้ว ตัวสัญญาใช้เงินที่ธนาคารเป็นผู้ออกตัว หนังสือรับรองของธนาคารเพื่อชำระค่าปรับแทนในกรณีผิดสัญญาประกัน เป็นต้น ทั้งนี้ในกรณีที่มิข้อสงสัยให้ตรวจสอบเพื่อยืนยันจากธนาคาร
- เมื่อทำสัญญาประกันแล้ว ให้มีหนังสือแจ้งมายังสำนักงานที่ดิน สำนักงานเขตหรืออำเภอหรือธนาคาร แล้วแต่กรณีทันที และเมื่อสัญญาประกันสิ้นสุดลงให้รีบแจ้งยกเลิกการอายัดโดยเร็ว

ในชั้นพิจารณาของศาลทหารนั้น ศาลทหารจะมีข้อกำหนดเรื่องการขอปล่อยชั่วคราวไว้ในระเบียบราชการศาลทหาร พ.ศ. 2532 ข้อ 16 กำหนดไว้ว่า

“การร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว

16.1 ให้ยื่นคำร้องต่อศาลที่มีอำนาจ ถ้ามีทรัพย์สินเป็นหลักประกัน ให้มีบัญชีสิ่งของแนบมาพร้อมกับคำร้องด้วย

16.2 เมื่อได้รับคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว ให้เจ้าศาลรีบเสนอตุลาการเพื่อพิจารณาสั่ง

³ พระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2489

⁴ ข้อบังคับกระทรวงกลาโหมว่าด้วยระเบียบการจัดการทางคดี พ.ศ. 2547

16.3 เมื่ออนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ให้ทำสัญญาประกันไว้

16.4 เมื่อผู้ประกันหมดภาระผูกพันตามสัญญาประกันแล้ว ให้ศาลเตือนผู้ประกันให้จัดการร้องขอถอนหลักทรัพย์ที่วางไว้เป็นประกันคืนไปโดยเร็ว

16.5 การร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวระหว่างอุทธรณ์หรือฎีกา

16.5.1 คดีที่ยังมิได้ส่งสำนวนไปยังศาลทหารกลางหรือศาลทหารสูงสุดให้ยื่นคำร้องต่อศาลทหารชั้นต้นพิจารณาคดีนั้น ถ้าเห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราวศาลจะสั่งอนุญาต มิฉะนั้น ให้รับส่งคำร้องพร้อมสำนวนไปให้ศาลทหารกลางหรือศาลทหารสูงสุดเพื่อสั่งแล้วแต่กรณี

16.5.2 คดีที่ส่งสำนวนไปยังศาลทหารกลางหรือศาลทหารสูงสุดแล้ว คำร้องให้ปล่อยชั่วคราวจะยื่นต่อศาลทหารชั้นต้นที่พิจารณาคดีนั้น หรือศาลทหารกลางหรือศาลทหารสูงสุดก็ได้ ถ้ายื่นที่ศาลทหารชั้นต้นให้ศาลทหารชั้นต้นรับส่งคำร้องไปยังศาลทหารกลางหรือศาลทหารสูงสุดเพื่อสั่ง แล้วแต่กรณี

16.6 ในกรณีที่ผู้ขอให้ปล่อยชั่วคราวขอใช้หลักประกันเดิม ถ้าศาลเห็นสมควรและอนุญาต ให้ทำสัญญาประกันใหม่”

โดยสำหรับกฎหมายทหารนั้น ไม่ได้มีการกำหนดถึงหลักประกันไว้อย่างละเอียดครอบคลุม รวมถึงในส่วนของหลักประกันในเรื่องของการนำบุคคลมาเป็นหลักประกันการปล่อยชั่วคราวนั้น ก็ไม่ได้มีการกำหนดไว้แต่อย่างใด ผู้ศึกษาเห็นว่าในส่วนของการปล่อยชั่วคราวโดยใช้บุคคลเป็นหลักประกันในศาลทหารนั้นยังไม่มีควมยุติธรรมต่อบุคคลในอำนาจศาลทหารหรือบุคคลผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้กระทำความผิด และนับได้ว่าเป็นการขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชนอีกด้วย เนื่องจากการที่บุคคลในอำนาจศาลทหารนั้นอาจไม่มีหลักประกันอื่นใดนำมาขอปล่อยชั่วคราว อาจมีเพียงแต่บุคคลมาเป็นหลักประกันเท่านั้น หากศาลทหารไม่รับบุคคลเป็นหลักประกัน ก็ถือว่าเป็นการลิดรอนสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนชาวไทย และถือได้ว่าขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชน รวมไปถึงไม่เป็นไปตามหลักสันนิษฐานว่าบุคคลนั้นเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะได้รับการพิจารณาพิพากษา ในศาลยุติธรรมของไทยนั้น จะกำหนดหลักการปล่อยชั่วคราวไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 114⁵ ที่กำหนดไว้ว่า “เมื่อจะปล่อยชั่วคราวโดยให้มีประกันและหลักประกันด้วย ก่อนปล่อยตัวไป ให้ผู้ร้องขอประกันจัดหาหลักประกันมาดังต่อไปนี้ หลักประกันมี 3 ชนิด คือ (1) มีเงินสดมาวาง (2) มีหลักทรัพย์อื่นมาวาง (3) มีบุคคลมาเป็นหลักประกันโดยแสดงหลักทรัพย์”

สำหรับศาลทหารการปล่อยชั่วคราวโดยใช้บุคคลเป็นหลักประกันปัจจุบันยังมิได้มีการผ่อนปรนให้ใช้บุคคลเป็นหลักประกัน โดยมีการหยิบยกขึ้นมาพิจารณาในการประชุมของตุลาการพระธรรมนูญเมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2536 ซึ่งที่ประชุม ได้มีมติดังนี้

1. การปล่อยชั่วคราวของศาลทหารยังคงยึดหลักการเดิม กล่าวคือ ให้ทำสัญญาประกันพร้อมหลักทรัพย์

⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

2. ให้ตุลาการพระธรรมนูญอนุญาตให้ประกันด้วยบุคคลได้ในกรณีพิเศษซึ่งต้องให้ผู้บังคับบัญชาทหารระดับ ผู้บังคับการกรม หรือเทียบเท่าขึ้นไปเป็นผู้ขอประกัน

โดยตุลาการพระธรรมนูญจะไต่สวนหรือไม่ก็ได้ ถ้าผู้บังคับบัญชาต่ำกว่าระดับผู้บังคับการกรมถึงระดับ ผู้บังคับกองพัน ให้ไต่สวนถึงความ น่าเชื่อถือของหลักทรัพย์ของผู้ประกันก่อน

3. กรณีหากมีข้าราชการพลเรือนมาขอประกัน ยังคงให้ใช้หลักทรัพย์

และทำสัญญาประกันตามเดิม

4. ไม่อนุญาตในกรณีจำเลยขอประกันตัวเอง

ตามที่ได้กล่าวมาถึงปัญหาข้างต้นนั้น ทำให้ทราบว่า กฎหมายทหารไม่ได้มีการกำหนดถึงการอนุญาตให้นำบุคคลมาเป็นหลักประกันการปล่อยชั่วคราว แม้แต่ในชั้นที่ประชุมของตุลาการศาลทหารเองนั้นยังคงเป็นไปตามแนวทางเดิม คือการที่ยังคงไม่อนุญาตให้รับบุคคลเป็นหลักประกันการปล่อยชั่วคราว ผู้ศึกษาจึงเห็นควรให้มีการเพิ่มเติมและแก้ไขในกฎหมายของทหาร เป็นการเพิ่มเติมในส่วนของบุคคลมาเป็นหลักประกันเช่นเดียวกันในศาลยุติธรรมที่ได้มีการพิจารณารับหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวรวมถึงการรับหลักประกันการปล่อยชั่วคราวโดยใช้บุคคลด้วย โดยในกรณีบุคคลนั้น หมายถึงตำแหน่ง เป็นหลักประกัน โดยตำแหน่งที่จะนำมาเป็นหลักประกันนั้นต้องมีเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับตำแหน่งที่วานั้นมาขึ้นให้ต่อศาล เพื่อใช้ในการพิจารณาด้วย ได้แก่ หนังสือรับรองสถานภาพ หรือหนังสือรับรองการทำงานจากผู้บังคับบัญชา หนังสือรับรองตำแหน่งและหนังสือรับรองเงินเดือนของผู้ขอประกันปล่อยชั่วคราวจากหน่วยหรือหน่วยงานต้นสังกัด และหนังสือควรเป็นการแสดงรายละเอียดและถึงสถานะอัตราเงินเดือน สถานะภาพคู่สมรส หรือหากมีการผูกพันใดในการทำสัญญาประกันแล้วหรือใช้ตนเองเป็นหลักประกันอื่นให้ผู้ยื่นแสดงภาระผูกพันนั้นด้วย การรับบุคคลเป็นหลักประกันนั้นเพื่อให้มีความยุติธรรมและเป็นไปตามรัฐธรรมนูญในเรื่องของสิทธิมนุษยชน มีความเสมอภาคและเท่าเทียม และเป็นการยึดหลักกฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษร อีกทั้งยังเป็นการสร้างความยุติธรรมต่อกระบวนการศาลทหารให้ประชาชนมีความน่าเชื่อถือ และมีความโปร่งใสในกระบวนการพิจารณาในศาลทหารต่อไป

ประการที่สอง ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับหลักประกันการปล่อยชั่วคราวก่อนการพิจารณาคดีในชั้นศาลของศาลทหาร จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นถึงปัญหาถึงหลักประกันการปล่อยชั่วคราวของศาลทหารแล้วนั้น นับได้ว่ากฎหมายทหารไม่ได้มีการกำหนดถึงการปล่อยชั่วคราวในชั้นศาลทหารไว้อย่างเป็นลายลักษณ์อักษรให้ครอบคลุมถึงหลักประกันที่ใช้ในการยื่นขอปล่อยชั่วคราวอย่างมีความเท่าเทียมและเสมอภาคกับการใช้หลักประกันการปล่อยชั่วคราวในศาลยุติธรรม และยังคงมีข้อจำกัดในการปล่อยชั่วคราว รวมไปถึงไม่ได้มีการให้ในรายละเอียดเป็นลายลักษณ์อักษรถึงขั้นตอนและวิธีการปล่อยชั่วคราวในศาลทหาร มีแต่เพียงกฎหมายทหารที่กำหนดให้ใช้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาใช้บังคับโดยอนุโลมเท่านั้น เมื่อกฎหมายทหารที่มีการกำหนดไว้แต่เป็นการมีข้อจำกัด ย่อมถือได้ว่าบุคคลในอำนาจศาลทหารไม่ได้รับการปฏิบัติเช่นเดียวและเป็นการเลือกปฏิบัติซึ่งเป็นการขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชน สิทธิเสรีภาพ และขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

ประการที่สาม ปัญหาเกี่ยวกับการบังคับคดีในการยึดทรัพย์ กรณีพิศัญญาปล่อยชั่วคราวในศาลทหาร ศาลทหารนั้นนอกจากมีข้อจำกัดในเรื่องการรับบุคคลเป็นหลักประกันแล้วนั้น ยังพบปัญหาในเรื่องการบังคับต่อหลักประกันในกรณีพิศัญญาประกัน ผู้ศึกษาจึงได้มีการเสนอแนะแก้ไขส่วนที่เป็นร่างสัญญาประกันท้ายคำร้องขอปล่อยชั่วคราว รวมถึงการแก้ไขอำนาจหน้าที่ของจำศาลทหาร ซึ่งจำศาลทหารได้มีหน้าที่เป็นผู้มีอำนาจในการจัดการเกี่ยวกับการขอปล่อยชั่วคราว รวมไปถึงเมื่อมีการทำสัญญาประกันหรือเมื่อมีการพิศัญญาให้จำศาลทหารเป็นผู้จัดการดำเนินการในส่วนยึดอายัดในกรณีพิศัญญาประกัน

ผู้ศึกษาตระหนักได้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นอยู่ ณ ปัจจุบันในศาลทหารเรื่องการปล่อยชั่วคราว ดังนั้นแล้ว หากมีการปรับปรุงและแก้ไขทั้งในส่วนของการระเบียบราชการศาลทหารว่าด้วยการปล่อยชั่วคราวและร่างสัญญาประกัน เป็นการที่กำหนดถึงหลักประกันการปล่อยชั่วคราวในศาลทหาร ที่รวมถึงการรับบุคคลเป็นหลักประกัน และเป็นการวางหลักกฎหมายทหารให้มีความเป็นปัจจุบัน เป็นที่ยอมรับต่อบุคคลภายนอก ให้เป็นไปในแนวทางที่ศาลยุติธรรมใช้และรวมถึงไม่เป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพ ไม่ลิดรอนสิทธิของบุคคลในอำนาจศาลทหาร รวมไปถึงทำให้กระบวนการยุติธรรมทางศาลทหารมีความโปร่งใสและเป็นที่น่าเชื่อถือของบุคคลภายนอก โดยเป็นการสร้างประสิทธิภาพและสร้างความเป็นธรรมต่อบุคคลในอำนาจศาลทหาร รวมไปถึงการพัฒนากฎหมายให้เป็นปัจจุบันและเหมาะสมต่อสถานการณ์และสภาวะทางปัจจุบันมากขึ้นเพื่อประโยชน์ต่อกระบวนการยุติธรรมของศาลต่อไป

ปัญหาข้อกฎหมายเรื่องการปล่อยชั่วคราวในชั้นศาลของศาลทหาร เดิมไม่มีการกำหนดถึงการรับบุคคลเป็นหลักประกันและในหลักการรับหลักประกันและขั้นตอนในการปล่อยชั่วคราวในชั้นศาลของศาลทหารมีการครอบคลุมและเป็นปัจจุบัน ยังคงใช้กฎหมายทหารที่มีมาแต่เดิม และในเรื่องของการบังคับเมื่อผู้ขอประกันขอปล่อยชั่วคราว กรณีพิศัญญาประกัน

ทั้งนี้ผู้ศึกษาจึงเสนอการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นนี้ คือ มีการร่างระเบียบราชการศาลทหาร (ฉบับที่ ...) พ.ศ.... ว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว โดยนำเอาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในหมวดของการปล่อยชั่วคราวที่ได้มีการบัญญัติถึงประเภทของหลักประกัน สิทธิของผู้ยื่นคำร้องขอประกันตัว ประเภทของการปล่อยชั่วคราว เงื่อนไขในการขอปล่อยชั่วคราวอย่างละเอียด เพื่อในศาลทหารได้ปฏิบัติและยึดหลักการในการขอปล่อยชั่วคราวให้มีประสิทธิภาพและแก้ไขปัญหาในเรื่องของการไม่รับบุคคลเป็นหลักประกันการปล่อยชั่วคราวในชั้นศาลของศาลทหารได้ ในร่างระเบียบราชการศาลทหาร (ฉบับที่...) พ.ศ.... ในข้อ 12 ได้กำหนดถึงประเภทของหลักประกันไว้ โดยมี 3ชนิด ได้แก่

- (1) มีเงินสดมาวาง
- (2) มีหลักทรัพย์อื่นมาวาง
- (3) มีบุคคลมาเป็นหลักประกันโดยแสดงหลักทรัพย์

การกำหนดประเภทของหลักประกันในร่างระเบียบราชการศาลทหารดังกล่าวนี้ เป็นการร่างที่มีความเฉพาะเจาะจงต่อปัญหาที่เกิดขึ้น ทั้งในเรื่องของประเภท ชนิด ขั้นตอนหรือร่างสัญญาประกัน เป็น

การที่แก้ไขกฎหมายทหาร เพื่อให้ศาลทหารจะได้ปฏิบัติตามกฎหมายของศาลทหารตามพระราชบัญญัติ
ธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2489 ที่ได้กำหนดถึงวิธีพิจารณาความในศาลทหารไว้